

POŚLUSZEŃSTWO CHRYSYDUSA W PISMACH HANSA URSA VON BALTHASARA

Marek Pyc*

Wydział Teologiczny, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wprowadzenie

W swojej twórczości Hans Urs von Balthasar wiele uwagi poświęca posłuszeństwu Jezusa Chrystusa. Refleksja ta ma swoje źródło w Nowym Testamencie i u Ojców Kościoła. Balthasar nawiązuje do bogatej tradycji biblijnej i patrystycznej, w której posłuszeństwo zaliczano do misterii życia Jezusa¹. Z upływem czasu misteria Jego życia schodziły coraz bardziej na drugi plan, a chrystologia stawała się abstrakcyjną spekulacją nad wcielonym Synem Bożym, bazującą na nowych kategoriach filozoficznych, obcych tradycji teologicznej i pozostających na marginesie Jego konkretnej historii życia⁵.

---

* Ks. prof. zw. dr hab. Marek Pyc – prezbiter archidiecezji gnieźnieńskiej. Profesor zwyczajny w Zakładzie Teologii Dogmatycznej, Fundamentalnej i Ekumenizmu Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zainteresowania badawcze: teologia dogmatyczna. E-mail: domma@gniezno.opoka.org.pl.

¹ Por. A. Grillmeier, *Geschichtlicher Überblick über die Mysterien Jesu im Allgemeinen*, w: *Mysterium Salutis. Grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik*, Band III/2: *Das Christusergebnis*, red. J. Feiner, M. Löhrer, Einsiedeln–Zürich–Köln 1969, s. 3–22.

² H.U. von Balthasar, *Herrlichkeit. Eine theologische Ästhetik*. Band III/2: *Theologie*. Teil II: *Neuer Bund*, Einsiedeln 1969, s. 187 (odtąd: H III/2/2). Już ponad 30 lat temu C. Palacio pisał, że temat posłuszeństwa przechodzi w chrystologii głęboki kryzys i jest coraz bardziej spychany na margines. Jest to tym bardziej zastanawiające, gdy weźmie się pod uwagę bogactwo treści zawarte w biblijnym i patrystycznym pojęciu posłuszeństwa w kontekście chrystologicznym i teologicznym. Palacio analizuje w artykule kilka aktualnych kierunków chrystologicznych w relacji do tematu po-

Jedną z zasług współczesnej teologii jest dowartościowanie w chrystologii znaczenia historii ziemskiego Jezusa. Tym samym otworzyła się na nowo brama dla misterium życia Jezusa Chrystusa jako tematu teologicznie znaczącego³. W chrystologii katolickiej punktem zwrotnym okazał się Sobór Watykański II. Od tego momentu możemy mówić o autentycznej odnowie w chrystologii katolickiej. Znaczący wpływ ma w tej dziedzinie chrystologia posłuszeństwa wielkiego teologa XX wieku Hansa Ursa von Balthasara⁴. Nieprzypadkowo zatem właśnie jego dzieło stało się podstawą dla naszych rozważań.

Podjmując obronę kwestię, Hans Urs von Balthasar dokonuje najpierw interpretacji całości historii Starego Testamentu, wskazując na człowieka, a w konsekwencji również na naród izraelski, który, powołany do wspólnoty życia z Bogiem, odrzuca ofertę boskiej miłości. Jego „nie” jest w istocie grzechem nieposłuszeństwa⁵. Grzech jest otwartym „nie” wypowiedzianym w twarz Bogu, „nie”, w którym wyraża się nieposłuszeństwo (*Ungehorsam*) wobec planu miłości Boga⁶.

Grzechowi człowieka przeciwstawia Bóg posłuszeństwo proroków, wybranych przez Niego w taki sposób, by stworzyli tak zwane schody posłuszeństwa (*Treppe des Gehorsams*)⁷. Najgłębsze znaczenie tych schodów objawia się w ich chrystologicznej orientacji. Posłuszeństwo proroków jest zorientowane na posłuszeństwo Chrystusa, w którym zrealizuje się ostatecznie Nowe Przymierze między Bogiem i człowiekiem. Dla realizacji odwiecznego zamysłu Boga Syn, Słowo Ojca, w posłuszeństwie staje się ciałem (J 1,14), by pójść za zagubionym człowiekiem aż do granic jego skrajnego zatracenia⁸. To On, stając się człowiekiem, zstąpi na ziemię,

posłuszeństwa Jezusa: *Studio comparativo di alcune cristologie attuali in relazione all'obbedienza di Gesù*, „Rivista Internazionale di Teologia «Concilium»” 16 (1980), nr 9, s. 131–148.

³ Por. A. Grillmeier, dz. cyt., s. 12.

⁴ Tak tę chrystologię zdefiniował A. Nossol, *Teologia na usługach wiary*, Opole 1978, s. 174–176.

⁵ H.U. von Balthasar, *Herrlichkeit. Eine theologische Ästhetik*, Band III/2: *Theologie*, Teil I: *Alter Bund*, Einsiedeln 1967, s. 146, 199–201 (odtąd: H III/2/1); tenże, *Theologie der Geschichte. Ein Grundriss. Neue Fassung*, Einsiedeln 1959, s. 96; tenże, *Sponsa Verbi. Skizzen zur Theologie. II*, Einsiedeln 1971, s. 308. Por. także: G. Marchesi, *L'obbedienza di Gesù al Padre, compimento dell'Alleanza*, „La Civiltà Cattolica” 134 (1983), nr 4, s. 566; W. Eichrodt, *Teologia dell'Antico Testamento. I*, Brescia 1979, s. 257.

⁶ H III/2/1, s. 200; Por. H.U. von Balthasar, *Herrlichkeit. Eine theologische Ästhetik*, Band I: *Schau der Gestalt*, Einsiedeln 1961, s. 491 (odtąd: H I).

⁷ H III/2/1, s. 206–207: „Gott will sich in erwählten Menschen eine Treppe bauen, die ihn bis in die got-lose Finsternis hinabführen soll. Eine Treppe aus Gehorsam”.

⁸ H.U. von Balthasar, *Theodramatik*, Band II: *Die Personen des Spiels*, Teil I: *Der Mensch in Gott*, Einsiedeln 1976, s. 250 (odtąd: TD II/1). Por. D. Muñoz León, *El universo creado y la encarnación redentora de Cristo*, „Scripta Theologica” 25 (1993), nr 3, s. 807–856.

by dokonać dzieła pojednania ludzkości z Bogiem. Bóg, który już wielokrotnie i na różne sposoby przemawiał do ludzi przez proroków, wypowiada się ostatecznie w swoim Synu (Hbr 1,1). Balthasar podkreśla, że prawda o wcieleniu, kiedy to Syn Boży z motywu wolnego posłuszeństwa staje się człowiekiem, stanowi samo serce chrześcijańskiego wyznania wiary⁹.

Zstąpienie Syna Bożego we wcieleniu przyjmuje formę posłuszeństwa¹⁰. Jest ono wyjściem od Ojca oraz zstąpieniem na ziemię, aby wypełnić w posłuszeństwie Jego wolę¹¹. Balthasar rozciąga więc posłuszeństwo aż po preegzystencję Syna Bożego. Już sam fakt przyjęcia ludzkiej natury oznacza akt posłuszeństwa¹².

„Trajektoria” prowadząca z łona odwiecznego Ojca do łona ziemskiej Matki okazuje się najtrudniejszą i najbardziej brzemienną w konsekwencje drogą posłuszeństwa, przebyta w ramach otrzymanej od Ojca misji: „Oto idę, aby pełnić Twoją wolę” (Hbr 10,7)¹³. W posłuszeństwie Syn Boży staje się człowiekiem, a cała Jego ziemska egzystencja jest logicznym następstwem i wyrazem tego pierwszego posłuszeństwa¹⁴. W Jego posłuszeństwie jest zawarte świadome i w pełni wolne przyzwolenie, by Ojciec mógł Nim dysponować w realizacji swych zbawczych planów dla odpokutowania nieposłuszeństwa Adama¹⁵.

⁹ H.U. von Balthasar, *Klarstellungen*, Einsiedeln 1978, s. 39. Por. G. Marchesi, *Il mistero dell'incarnazione del Verbo: mito o realtà storica e salvifica*, „La Civiltà Cattolica” 141 (1990), nr 4, s. 434–447.

¹⁰ H.U. von Balthasar, *Mysterium Paschale*, w: *Mysterium Salutis. Grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik*, Band III/2: *Das Christusergebnis*, red. J. Feiner, M. Löhrer, Einsiedeln–Zürich–Köln 1969, s. 197 (odtąd: MP); tenże, *Pneuma und Institution. Skizzen zur Theologie IV*, Einsiedeln 1974, s. 139, 225 (odtąd: PI); tenże, *Christlicher Stand*, Einsiedeln 1977, s. 126 (odtąd: CHS); tenże, *Der dreifache Kranz. Das Heil der Welt im Mariengebete*, Einsiedeln 1977, s. 76 (odtąd: DK).

¹¹ DK, s. 78: „vom Vater zur Erde weggehen”. Balthasar jest tutaj bliski myśli K. Bartha, który, rozważając kwestię posłuszeństwa Syna Bożego, określa akt wcielenia jako „der Weg des Sohnes Gottes in die Fremde” i uznaje go za akt najwyższego posłuszeństwa: *Die Kirchliche Dogmatik*, Band IV/1: *Die Lehre von der Versöhnung*, Zürich 1953, s. 59. Por. tenże, *Die Kirchliche Dogmatik*, Band II/2: *Die Lehre von Gott*, Zürich 1943, s. 111–124.

¹² H.U. von Balthasar, *Theodramatik*, Band III: *Die Handlung*, Einsiedeln 1980, s. 460: „sein Menschenwerden war überhaupt Gehorsam”. Por. H. Rondet, *L'obéissance, problème de vie, mystère de foi*, Paris 1966, s. 113.

¹³ DK, s. 15.

¹⁴ H.U. von Balthasar, *Theodramatik*. Band IV: *Das Endspiel*, Einsiedeln 1983, s. 224: „Im Gehorsam wird Gottes Sohn Mensch, und sein ganzes Menschenleben bleibt Ausdruck seines ersten Gehorsams”. Autor cytuje w tym wypadku myśl z: A. von Speyr, *Das Buch vom Gehorsam*, Einsiedeln 1966, s. 67.

¹⁵ H.U. von Balthasar, *Credo. Meditationen zum Apostolischen Glaubensbekenntnis*, Freiburg im Breisgau 1989, s. 38–39.

Hans Urs von Balthasar próbuje opisać posłuszeństwo Chrystusa za pomocą nierozdzielnie ze sobą związanych terminów: roszczenie – ubóstwo – wywłaszczenie – krzyż posłuszeństwa. Ujawniający się w roszczeniu Jezusa boski autorytet, a tym samym przynależna Mu jako Synowi Bożemu pełnia władzy (p. 1), wyraża się poprzez niemoc Jego ubóstwa (p. 2) aż po opuszczenie, a więc wywłaszczenie, równoznaczne z powierzeniem całej egzystencji z bezgraniczną uległością do dyspozycji Ojcu, by On sam nadał jej ostateczną formę (p. 3), wyrażające się ostatecznie w posłuszeństwie aż do śmierci na krzyżu (p. 4).

Celem, który postawiliśmy sobie w niniejszym opracowaniu, jest ukazanie wyjątkowej i niepowtarzalnej wartości posłuszeństwa Syna Bożego w dziele odkupienia świata. Jest to tym bardziej znaczące, gdy weźmie się pod uwagę klimat współczesnych nam czasów, w których tak mocno wyeksponowana zostaje absolutna wartość wolności człowieka i jego niezależności od jakiegokolwiek autorytetu.

1. Roszczenie w posłuszeństwie

Może być pewnym zaskoczeniem, że posłuszeństwo wiąże Hans Urs von Balthasar nieodłącznie z roszczeniem. Nie chodzi tu jednak o bierne posłuszeństwo, które na zasadzie braku aktywności miałyby charakteryzować misję Syna Bożego. Wręcz przeciwnie – jest ono rozumiane jako przenikające całe życie Jezusa roszczenie bycia ostatecznym wysłańcem Boga, po którym nie przyjdzie już żaden inny¹⁶. Jezus jest w pełni świadomy tego, kim jest i jaki sens ma Jego życie. Tu wyraża się cała prawda o Jego godności. Nasz autor uzasadnia roszczenie Jezusa, nawiązując do słów Prologu Ewangelii wg św. Jana: „Słowo stało się ciałem” (J 1,14).

Tak wyjątkowy, nacechowany posłuszeństwem autorytet i związane z nim roszczenie Jezusa uzasadnia Balthasar Jego niepowtarzalną więzią z Ojcem. On jest Słowem posłanym przez Ojca (J 7,28; 8,42). Ujawniający się zarówno w Jego przepowiadaniu, jak i w dziełach autorytet nie stanowi Jego niezależnej własności, lecz jest efektem dogłębnego zespolenia z Ojcem, któremu okazuje posłuszeństwo (J 12,49). Można powiedzieć, że Jego autorytet jest manifestacją

---

¹⁶ H III/2/2, s. 106–107. Na temat jedyności Jezusa Chrystusa i wyjątkowości Jego roszczenia pisze nasz autor w szkicu teologicznym: *Warum ich noch ein Christ bin?*, w: H. Urs von Balthasar, J. Ratzinger, *Zwei Plädoyers*, München 1971, s. 11–52.

wielkości Ojca w Nim. W roszczeniu Jezusa, by być słowem Ojca w świecie, Ojciec może objawić siebie w całej wspaniałości swej boskiej chwały. Dzięki charakteryzującej całe Jego życie transparencji wobec Ojca w Jego roszczeniu przejrzyta staje się chwała Boga. Co więcej, Syn, który w posłuszeństwie szuka wyłącznie chwały Ojca, sam również promieniuje chwałą, a więc wspaniałością swej bezinteresownej miłości ku Ojcu¹⁷. Ojciec zaś ze swej strony potwierdza i czyni wiarygodnym roszczenie Jezusa.

Autorytet Jezusa uzewnętrznia się w Jego suwerennych znakach i dziełach. Przejawia się on w nowości Jego przepowiadania (Mk 1,27), przy uzdrawianiu z chorób i odpuszczaniu grzechów (Mk 2,10), a także w konfrontacji ze złymi duchami, kiedy to podporządkowują się one Jego boskiej mocy (Łk 4,36). Jezus sprawuje władzę z autorytetem, „mocą Ducha Bożego” (Mt 12,29), dokonując dzieł „palcem Bożym” (Łk 11,20). Właśnie obecność i zamieszkiwanie w Nim całej mocy Bożej, a więc pełni boskiego autorytetu i posiadanej władzy, czyni możliwą realizację zleconej Mu przez Ojca misji¹⁸.

Roszczenie Jezusa zdecydowanie przekracza normalny autorytet przemaszającego w imieniu Boga interpretatora Prawa. Posuwa się On aż po reinterpretację Prawa, kiedy to stawia swój autorytet na równi z autorytetem samego Boga. Pełen Ducha jest On w stanie odciąć się od zwykłej tradycji ludzkiej (Mt 15,3–9), widząc we właściwym świetle poszczególne przepisy Prawa i rozumiejąc pierwotny zamiar Boga zawarty w ich ustanowieniu¹⁹.

Hans Urs von Balthasar wskazuje również na sytuacje, w których Jezus, zdany w posłuszeństwie na Ojca, rości sobie prawo rozstrzygania o ludzkich losach. Z autorytetem wnika w głębię serc ludzi, którzy Go otaczają, dostrzegając wiarę idących za Nim (Mt 9,2; Mk 2,5; Łk 5,20). Zna także ukryte myśli uczniów (Łk 9,47), faryzeuszów (Mt 14,25) i tych wszystkich, którzy chcą Go wystawić na próbę (Łk 11,17). Rozeznaje zamysły uczonych w Piśmie (Mk 2,8) i ich obłudę (Mk 12,15). On zna przeszłość i terażniejszość Samarytanki, odsłaniając przed nią jej grzechy²⁰. W spotkaniu z Jezusem, światłością świata, która oświeca każdego człowieka, sprawdzają się wypowiedziane przez Niego słowa: „Nie ma nic

---

¹⁷ H III/2/2, s. 226–227, 229. Por. G. Marchesi, *La coscienza del Cristo Figlio di Dio. Il Padre «dimora» stabile del Gesù storico*, „La Civiltà Cattolica” 132 (1981), nr 2, s. 444.

¹⁸ H III/2/2, s. 113–114.

¹⁹ Tamże, s. 108–109. Por. W. Trilling, *Fragen zur Geschichtlichkeit Jesu*, Düsseldorf 1967, s. 82–96.

²⁰ H III/2/2, s. 109–110.

ukrytego, co by nie wyszło na jaw, ani nic tajemnego, co by się nie stało wiadome” (Łk 12,2; 8,17; Mk 4,22). Wgląd w samą głębię serc oznacza definitywny sąd Boży. On jest sądem jako obecność słowa Boga, które odsłania prawdę ludzkich uczynków (J 3,19–21) i zarazem dokonuje osądu²¹.

Szczególną konkretyzację roszczenia Jezusa dostrzega Balthasar w odniesieniu przez Niego do swojej własnej osoby starotestamentalnego imienia Boga Jahwe „Ja jestem”. Świadomy swej boskiej tożsamości, odnosi On ten termin w posłuszeństwie do siebie w sensie absolutnym, choć z powodu tego roszczenia zostanie ostatecznie osądzony i wydany na śmierć²².

Tak absolutne roszczenie sprawia, że Chrystus przyjmuje w posłuszeństwie w swoim życiu wymagania wykraczające ponad wszelką ludzką proporcję. Motyw ten często powraca w Jego nauczaniu. Istnieje dysproporcja między obfitością zbiorów i brakiem żniwiarzy (Łk 10,2). Wydaje się pozbawiony umiaru wymóg postawiony przed sługą, który po dźwiganiu ciężaru całodziennej pracy w polu nie zostaje nawet zaproszony do stołu, by spożyć zasłużony posiłek, lecz musi nadal usługiwać swemu panu bez oczekiwania na wdzięczność (Łk 17,7–10). Od drzewa figowego wymaga się ponad miarę, kiedy bezwzględnie oczekuje się owoców, choć nie jest to czas owocowania (Mk 11,12–14). Można wręcz powiedzieć, że to, co specyficznie chrześcijańskie, zaczyna się za każdym razem dopiero tam, gdzie kończy się obowiązek, sprawiedliwość i wyrównanie. Tak więc przygotowuje się ucztę synowi marnotrawnemu, który wraca, podczas gdy synowi pozostającemu w domu nigdy nie została ona wyprawiona. W myśl tej logiki Jezus uczy: „Czyńcie dobrze i pożyczajcie, niczego się za to nie spodziewając” (Łk 6,35). Podobnie: „Kiedy wydajesz obiad albo wieczerzę, nie zapraszaj swoich przyjaciół ani braci, ani krewnych, ani zamożnych sąsiadów, aby cię i oni nawzajem nie zaprosili, i miałbyś odpłatę. Lecz kiedy urządzasz przyjęcie, zaproś ubogich, ułomnych, chromych i niewidomych. A będziesz szczęśliwy, ponieważ nie mają się tobie czym odplacić” (Łk 14,12–14). Taki jest Samarytanin, który bezinteresownie uiszcza opłatę za człowieka, który wpadł w ręce zbójców (Łk 10,35). Wszystko to posuwa się aż do otwartej „niesprawiedliwości” w przypowieści

---

²¹ Tamże, s. 110–111.

²² Tamże, s. 116–118. J. Ratzinger, wskazując na aktualne nurty w chrystologii, mówi o Chrystusie jako drodze (Christus der Weg – Exodus und Befreiung), prawdzie (Christus die Wahrheit – Wahrheit, Freiheit und Armut) i życiu (Christus das Leben – die Proexistenz und die Liebe): *Jesus Christus heute*, „Internationale Katholische Zeitschrift «Communio»” 19 (1990), nr 1, s. 56–71; E. Schweizer, *Ego eimi. Die religionsgeschichtliche Herkunft und theologische Bedeutung der johanneischen Bildreden, zugleich ein Beitrag zur Quellenfrage des 4. Evangeliums*, Göttingen 1965, s. 9.

o nieuczciwym zarządcy, który, oskarżony o trwonienie majątku swego pana, zabezpiecza się na przyszłość, zaniżając zobowiązania dłużników, spotykając się na dodatek z pochwałą pana za wykazaną roztropność (Łk 16,1–8). Ten, kto straci z powodu Chrystusa i Ewangelii, zyskuje, a ten, kto chce zyskać, straci (Mk 8,35). Co więcej, nie powinno być żadnych granic w przebaczeniu win (Mt 18,21n; Łk 17,3n), ani też żadnej bariery w miłości bliźnich, nawet nieprzyjaciół (Mt 5,43–48). Im częściej Jezus głosi taką „niesprawiedliwość” miłości, tym bardziej obarcza się odpowiedzialnością²³.

Zarówno niesłychane słowa nauczania zawarte w stawianych wymaganiach i związanych z nimi obietnicach, jak i nadzwyczajne czyny Jego publicznej misji pochodzą od kogoś, kto, realizując w posłuszeństwie powierzoną mu misję, od samego początku gotowy jest zapłacić za nią najwyższą cenę i okupić ją własną krwią. Lecz jak ta jedna śmierć, pyta Balthasar, może wystarczyć i uczynić zadość tak wielkim wymaganiom, roszczeniom i obietnicom? Okazuje się to możliwe, gdyż chodzi tu o śmierć Syna Bożego, który stał się człowiekiem. Wyłącznie ona jest w stanie usprawiedliwić tak wyjątkowe i jedyne w swoim rodzaju roszczenie, związane z gotowością zapłacenia najwyższej nawet ceny za ludzkie grzechy i okupienia dzieła zbawienia absolutnie wyjątkowym życiem, które znajdzie swój ziemski finał w śmierci na krzyżu. Każda inna próba zaprowadzenia królestwa Bożego musiałaby się okazać czystym szaleństwem²⁴.

Balthasar zwraca jeszcze uwagę na fakt, że Jezus kieruje roszczenie ku Ojcu jedynie w formie modlitewnej prośby. Jego roszczenie dogłębnie harmonizuje z posłuszeństwem Ojcu. Dzięki ogarniającemu wszystko klimatowi modlitwy w posłuszeństwie roszczenie spotyka się niezawodnie z wysłuchaniem. Jezus, posłuszny ojcowskiej woli, wie, że Ojciec zawsze Go wysłuchuje, czyniąc Jego roszczenie wiarygodnym. Taką modlitwę Syna cechuje niezawodność²⁵.

2. Posłuszeństwo w ubóstwie

Bazylijski teolog ukazuje roszczenie w nierozdzielnej jedności z ubóstwem. Właściwe dla obydwu jest oczekiwanie czegoś, co Bóg już wkrótce z całą pewnością zrealizuje, czego jednak nie można żadną miarą uprzedzić. Niedopusz-

²³ H III/2/2, s. 128–129.

²⁴ Tamże, s. 128.

²⁵ Tamże, s. 226–230.

czalna jest bowiem zamiana ufne go oczekiwania w posłuszeństwie interwencji Boga na płynącą z własnej ludzkiej inicjatywy aktywność²⁶.

W paradoksalny sposób roszczenie harmonizuje w życiu Jezusa z postawą doskonałego ubóstwa. Wyraża się to w przezroczystości posłanego, który nie czyni niczego z własnej woli, lecz spełnia jedynie wolę Ojca, który Go posłał (J 6,38). Właśnie dlatego, że nie mówi On sam od siebie i nie szuka własnej chwały, jest prawdomówny (J 7,18), stając się przezroczysty dla Ojca, który się w Nim wypowiada. To sprawia, że może się On powołać na Jego autorytet: „Moja nauka nie jest moją, lecz Tego, który Mnie posłał” (J 7,16; 14,10.24)²⁷.

Jedność absolutnego roszczenia Jezusa i równie absolutnego ubóstwa ujawnia się z nadzwyczajną wyrazistością w Jego postawie wyrzeczenia. Balthasar ukazuje Jezusa całkowicie zdanego na Ojca, który jest jedynym Jego bogactwem. W pełni bezinteresownie zwraca się ku drugim, szczególnie ku ubogim w duchu, smutnym, głodnym, prześladowanym i grzesznikom, którzy w ubóstwie stoją przed Bogiem. On „przyszedł szukać i zbawić to, co zginęło” (Łk 19,10; por. 15,11–32; 18,9–14)²⁸. Jezus wzywa do przyjęcia postawy ubóstwa i oparcia całej swej egzystencji jedynie na Bogu, który w swojej Opatrzności czuwa nad losem człowieka. Przestrzega przed nadmierną troską o sprawy tego świata i gromadzeniem bogactw wiążących ludzkie serce. Tak niesłychane, wręcz nadludzkie wymagania, jakie stawia, znajdują swe ostateczne uzasadnienie w Nim samym, żyjącym w postawie doskonałego ubóstwa. On jest pierwszym spośród ubogich, zdając się w posłuszeństwie na Ojca i zawierając Mu wszystko²⁹.

Można zatem powiedzieć, że właśnie w relacji do Ojca wyraża się najpełniej Jego nacechowane posłuszeństwem ubóstwo. Tu szczególne znaczenie ma modlitwa. Jest ona w swej istocie postawą człowieka, który zdaje się na Boga i Mu zawiera. Jezus nie tylko uczy tej modlitwy, lecz sam nią żyje. Na modlitwie Ojciec karmi Go tym, co jest Mu konieczne: „Ja mam do jedzenia pokarm, o którym wy nie wiecie (...). Moim pokarmem jest wypełnić wolę Tego, który Mnie posłał i wykonać Jego dzieło” (J 4,32.34; por. Mt 4,4). W Ewangelii wg św. Łukasza wszystkim ważnym momentom misji Jezusa towarzyszy modlitwa. Jezus modli się podczas chrztu w Jordanie i zstąpienia Ducha (Łk 3,21), przy okazji pytania postawionego uczniom o Jego tożsamość

---

²⁶ Tamże, s. 118–120; H.U. von Balthasar, *Die Armut Christi*, „Internationale Katholische Zeitschrift «Communio»” 15 (1986), nr 5, s. 385–387.

²⁷ H III/2/2, s. 130.

²⁸ Tamże, s. 120–121.

²⁹ Tamże, s. 121–122.

(Łk 9,18), w czasie przemienienia na Górze (Łk 9,28–29), w Ogrójcu (Łk 22,42), a także na krzyżu (Łk 23,34). Często oddała się, udając się na miejsce ustronne (Łk 4,42; 5,16; Mt 14,13; Mk 6,31) lub wychodzi samotnie na górę (Mt 14,23; Mk 6,46; J 6,15), aby oddać się modlitwie do Ojca. Jego modlitwę charakteryzuje otwartość w posłuszeństwie na Ojca, który obdarowuje Go sobą. On ma świadomość, że ojcowska wola stanowi dla Niego wystarczający pokarm³⁰.

Istotę ubóstwa Jezusa wyraża Jego wiara widziana w kontekście Przymierza. Balthasar zaznacza, że Jezus nie tylko rozbudza, zaszczenia i umacnia wiarę w człowieku, lecz daje nadto uczestnictwo w swojej własnej postawie wiary (Mk 9,23). Wyraża się ona w realizacji przez Niego starotestamentalnego ideału ubóstwa w duchu, które nie ogranicza się do zwykłej rezygnacji z dóbr tego świata, lecz jest w istocie postawą całkowitego zawierzenia w posłuszeństwie Bogu. List do Hebrajczyków przedstawia Jezusa, który „przewodzi nam w wierze i ją wydoskonala” (Hbr 12,2). W swym bezgranicznym zdaniu się na Ojca nie tylko streszcza On wiarę Starego Testamentu, lecz, przekraczając ją, daje jej podstawę. Jezus wprowadza wierzących w to, co sam doskonale realizuje. Wyłącznie pod tym warunkiem może On wymagać, by słuchano Jego słowa i je zachowywano. Jest ono bowiem słowem wypowiedzianym z autorytetem Boga i zarazem słowem doskonałego ubóstwa³¹. Jego całkowite oddanie się na rzecz realizacji misji, a w jej ramach zawierzenie w posłuszeństwie posyłającemu Ojcu i zdanie się na Niego, może być nazwane mianem „wiary archetypicznej” (*urbilblicher Glaube*) (Hbr 12,2)³².

³⁰ Tamże, s. 122–123. Por. R. Penna, *Gesù di Nazaret e la sua esperienza di Dio: novità nella giudaismo*, „Lateranum” 65 (1999), nr 3, s. 481–505; Ch. Duquoc, *Das Gebet Jesu*, „Internationale Katholische Zeitschrift «Communio»” 18 (1982), nr 11, s. 620–625.

³¹ H III/2/2, s. 123–124. Wierze Chrystusa poświęca nasz autor wiele miejsca w swojej twórczości. Por. w szczególności jego artykuł *Fides Christi* opublikowany w zbiorze: *Sponsa Verbi...*, s. 45–79. Balthasar odwołuje się w tej kwestii do kilku innych autorów: E. Fuchs, *Zur Frage nach dem historischen Jesus*, Tübingen 1960, s. 238–257; F. Gogarten, *Verhängnis und Hoffnung der Neuzeit*, Stuttgart 1953, s. 49–64; G. Ebeling, *Das Wesen des christlichen Glaubens*, Tübingen 1959, s. 48–65; E. Grässer, *Der Glaube im Hebräerbrief*, Marburg 1963; F. Malmberg, *Über den Gottmenschen*, Freiburg im Breisgau 1960, s. 114; R. Schäfer, *Jesus und der Gottesglaube*, Tübingen 1970. Ukazało się ciekawe opracowanie na temat wiary Chrystusa: J. Guillet, *La foi de Jésus-Christ*, Paris 1980. Por. nadto: H. de Lubac, *Augustinisme et théologie moderne*, Paris 1965, s. 129–132; P. Hünermann, *Gottes Sohn in der Zeit*, w: H. Fries, L. Scheffczyk, *Grundfragen der Christologie heute*, Freiburg im Breisgau 1975, s. 132; J. Guillet, *Jésus-Christ hier et aujourd'hui*, Paris 1963, s. 119–120; G. Martelet, *L'au-delà retrouvé. Christologie des fins dernières*, Paris 1974, s. 115 i n. Zdecydowanie przeciwny przypisywaniu postawy wiary Jezusowi jest J. Galot: *Gesù ha avuto la fede?*, „La Civiltà Cattolica” 133 (1982), nr 3, s. 460–472; tenże, *Chi tu sei, o Cristo*, Firenze 1980, s. 348–351.

³² Bazylejski teolog zdaje sobie jednak sprawę, że postawę wiary należy odnosić do Jezusa z dużą ostrożnością, by nie powstało wrażenie, że relacja Jezusa do Ojca jest jedynie doskonałym wypełnieniem postawy wiary Starego i Nowego Testamentu. Jakościową różnicę między Jego i na-

Ubóstwo Chrystusa, które paradoksalnie stanowi Jego największe bogactwo, jest dla Balthasara wyjątkowo czytelnym miejscem promieniowania chwały Boga. Duch Święty pobudza ubogiego i posłusznego Jezusa, prowadząc Go drogami realizacji woli Bożej (Mk 1,12; Łk 4,14; Dz 16,6; Rz 8,14)³³. Ma On ukazać światu, że ubogi Syn jest najdoskonalszym wyrażeniem absolutnej boskiej pełni, która nie polega na posiadaniu, lecz na byciu jako darze. W bezinteresownym darze Syna z siebie jaśnieje wspaniałość miłości Boga³⁴.

Szczególnym wyrazem ubóstwa Chrystusa jest Jego uniżenie się aż po śmierć na krzyżu. Jest to ostateczne świadectwo bezwzględnego wyrzeczenia się szukania własnej chwały, by Ojciec mógł Nim dysponować bez żadnych ograniczeń. Dla wyrażenia tej tajemnicy biblijna hymnologia chrześcijańska zastosowała pojęcie kenozы (kenwsij: Flp 2,7), rozumianej jako wyniszczenie (*Vernichtung*), uniżenie (*Herabniedrigung*), „ogóloenie” (*Entleerung*) czy też „wywłaszczenie” (*Vergleichung*). Hymn z Listu do Filipian (Flp 2,6–11) rozumie kenozę jako wyrzeczenie się boskiej postaci. Odwiecznie istniejący Syn Boży przyjmuje postać sługi. Na czas ziemskiego pielgrzymowania w formie sługi Jego własna boska forma zostaje „zdeponowana” u Ojca. Jest to równoznaczne z przyjęciem we wcieleniu postaci niewolnika. Niewolnik nie ma bowiem własnej formy, lecz za każdym razem przyjmuje w czystym posłuszeństwie formę, jaką mu nada jego pan. Gdy Jezus, odbłask chwały Ojca, w wolny sposób wyzbywa się jakiegokolwiek własnej chwały, staje się miejscem, w którym w pełni jaśnieje chwała Ojca³⁵.

3. Wywłaszczający dar z siebie w posłuszeństwie Ojcu

Charakteryzujące egzystencję Jezusa roszczenie i ubóstwo wydają się na pierwszy rzut oka niemożliwe do zharmonizowania. Wyposażony w pełnię władzy Jezus działa bowiem i mówi z mocą, w której uobecnia się Bóg, pozo-

---

szą wiarą dostrzega nasz autor w tym, że, podczas gdy my dopiero dzięki dojściu do wiary otrzymujemy misję, Jezus już od zawsze tę misję posiada i z nią się utożsamia, oddając się Ojcu i bez reszty Mu zawierając. Ponieważ jednak konkretne drogi misji, którymi Go Ojciec poprowadzi, nie są Mu znane ani też nie chce On ich uprzednio znać, a przy tym zachowuje świadomość, że Ojciec doprowadzi Jego misję aż do samego końca, określenie wiary z Listu do Hebrajczyków może być, zdaniem Balthasara, odniesione również do Niego (Hbr 11,1; Mt 27,45).

³³ H III/2/2, s. 124–125.

³⁴ Tamże, s. 365.

³⁵ H I, s. 455–456; H III/2/2, 134. Por. V. Battaglia, *L'autoumiliazione e l'obbedienza del Figlio di Dio incarnato*, „Antoniano” 67 (1992) nr 2/3, s. 198–239.

stając natomiast ubogim w obliczu Boga, jest On bezsilny i bezbronny. Balthasar widzi jednak możliwość pogodzenia tych dwóch ekstremalnych biegunów w całkowitym „zdaniu się Jezusa na Ojca” (*Überlassung*) i bezwzględnym zawierzeniu Mu siebie, a więc w uczynionym Ojcu darze z siebie³⁶. Także u św. Pawła to, co najbardziej specyficzne i rozstrzygające w chrześcijaństwie, ujawnia się wtedy dopiero, gdy, mając na uwadze roszczenie i ubóstwo ziemskiego Jezusa, Bóg stawia w wydarzeniu odkupienia akcent na Jego wywłaszczenie i bezgraniczne oddanie się w posłuszeństwie Ojcu. On jest do tego stopnia ubogi, że nie ma nic innego, co mógłby ofiarować Bogu, jak tylko samego siebie, oddając swoje życie na okup za wielu (Mk 10,45; Mt 20,28)³⁷.

Jedynie Jezus ma możliwość uczynienia całej swojej egzystencji tak doskonałym darem złożonym w posłuszeństwie w ofierze, z czego Bóg może ukształtować w Duchu Świętym swoje ostateczne słowo dla świata³⁸. Roszczenie i ubóstwo Jezusa streszczają się w ekstremalnym geście wywłaszczenia siebie, aby uczynić je w całości swojego rodzaju materiałem, gotowym do bycia uformowanym przez rękę Boga w słowo Boże. Święty Jan wyraźnie odróżnia ten gest od zwykłej ludzkiej kondycji „bycia rzuconym” (*Geworfenheit*) w świat. Jezus ma bowiem pełną władzę ofiarowania siebie (J 10,18). Odnosi się to przede wszystkim do momentu Jego śmierci i stanowi jednocześnie treść całej Jego egzystencji³⁹.

Szczególną konkretyzację całkowitego zdania się Jezusa w posłuszeństwie na Ojca dostrzega Balthasar w Eucharystii i spisanym słowie Pisma św.⁴⁰ Istota Eucharystii streszcza się w ofiarowaniu przez Jezusa swojego Ciała, które jest w stanie „bycia wydanym” (*Dahingegebensein*) (1 Kor 11,24; Łk 22,19; por. J 6,51), i swojej Krwi, która znajduje się w stanie „bycia przelaną” (*Vergossensein*) (Mk 14,24;

³⁶ H III/2/2, s. 131.

³⁷ Tamże, s. 129–130, 338.

³⁸ Tamże, s. 147. Por. M. Deneken, *Pour une christologie de la pro-existence*, „Revue des Sciences Religieuses” 62 (1988), nr 4, s. 265–290.

³⁹ H III/2/2, s. 135–136. H. Schürmann mówi o dwojakiej proegzystencji Jezusa, która uwiadacza się w tajemnicy krzyża: egzystencji „dla Boga” i „dla ludzi”: *Der proexistente Christus – die Mitte des Glaubens von morgen*, „Diakonia” 3 (1972), s. 147–190; tenże, *Jesu ureigener Tod*, Freiburg im Breisgau 1975, s. 121–155; tenże, *Gottes Reich, Jesu Geschick. Jesu ureigener Tod im Licht seiner Basileia-Verkündigung*, Freiburg im Breisgau 1983.

⁴⁰ H III/2/2, s. 136. Temat proegzystencji pojawia się także u K. Bartha: „Der Mensch Jesus ist nämlich darin der königliche Mensch, dass er nicht nur ein Mensch mit den anderen Menschen ist, sondern der Mensch für sie, so wie Gott für sie ist”: *Die kirchliche Dogmatik*. Band IV/2: *Die Lehre von der Versöhnung*, Zürich 1955, s. 200 i n.

Mt 26,28; Łk 22,20). W tym niepowtarzalnym goście Jezus czyni dar, składając siebie samego w ręce Ojca. Ojciec sprawia, by stan ten stał się definitywny. Syn nieustannie składa Mu dziękczynienie, powierzając siebie jednocześnie Duchowi, uobecniającemu Jego ofiarę w sakramencie Eucharystii, oraz Kościołowi, który mocą Ducha skutecznie celebryje poprzez wieki to, co gest ofiary Jezusa włożył w jego ręce. Ofiara krzyża, stanowiąca syntezę całego życia i dzieła Jezusa, zostaje złożona w ręce Ojca i oddana całkowicie do Jego dyspozycji⁴¹.

Bezgraniczne zdanie się Jezusa na Ojca konkretyzuje się także w słowie spisany. Nasz autor ma tutaj na myśli odwieczne Słowo, które w ciele stawało cię coraz bardziej milczące, a które, przy posłużeniu się ludzkim słowem, staje się wyrażalne w głoszonym kerygmacie, może być spisane w księgach natchnionych Pisma św., syntetycznie ujęte w dogmaty albo też zgłębiane w teologii. Jest to w istocie dziełem Ducha Świętego, który wydobywa na światło dzienne wszystkie ukryte w Chrystusie skarby mądrości i wiedzy (Kol 2,3), wyjaśnia je i w ten sposób doprowadza do pełni prawdy (J 16,13). Dlatego też Chrystus mówi o Duchu: On „weźmie z mego”, a więc z tego, co w Jego stanie całkowitego powierzenia siebie w posłuszeństwie Ojcu pozostaje do dyspozycji Ducha Świętego, aby ukształtować to według uznania⁴².

4. Dobrowolna śmierć na krzyżu owocem posłuszeństwa

Roszczenie, ubóstwo i wywłaszczający dar z siebie streszczają się ostatecznie w postawie bezgranicznego posłuszeństwa Chrystusa. Właśnie owo płynące z miłości dobrowolne posłuszeństwo bardzo precyzyjnie określa formę życia Syna Bożego, który stał się człowiekiem⁴³. Temat posłuszeństwa jest do tego stopnia kluczowy w chrystologicznej myśli Balthasara, że jego chrystologia określana jest mianem chrystologii posłuszeństwa⁴⁴.

⁴¹ H III/2/2, s. 136–138. Por. K.H. Schelkle, *Die Passsion Jesu*, Heidelberg 1949, s. 131–149; J. Guillet, *Le Fils de l'Homme. Titre eschatologique ou mission prophétique?*, „Recherches de Science Religieuse” 88 (2000), nr 4, s. 615–638; W. Popkes, *Christus traditus. Eine Untersuchung zum Begriff der Dahingabe im Neuen Testament*, Zürich 1967.

⁴² H III/2/2, s. 140.

⁴³ H.U. von Balthasar, *Wer ist ein Christ?*, Einsiedeln 1983, s. 64 (odtąd: WC).

⁴⁴ Jak już wspomnieliśmy wcześniej, dokonując prezentacji współczesnych kierunków chrystologicznych, A. Nossol określa chrystologię Hansa Ursa von Balthasara mianem chrystologii posłuszeństwa: dz. cyt., s. 174–176. Por. A. Schilson, W. Kasper, *Christologie im Präsens. Kritische Sichtung neuer Entwürfe*, Freiburg im Breisgau 1974, s. 63–70 (*Christologie als Auslegung*

Całkowite posłuszeństwo Jezusa woli Ojca widzi On jako fundamentalną zasadę realizacji powierzonej Mu misji. Jezus nie postępuje bowiem według własnej woli, lecz we wszystkim zdaje się na Ojca. Wola Ojca stanowi całą treść oraz formę Jego życia i misji, słów i dzieł. Święty Jan streszcza program życia Jezusa w doskonałym posłuszeństwie, o czym świadczą Jego słowa: „Moim pokarmem jest wypełnić wolę Tego, który Mnie posłał, i wykonać Jego dzieło” (J 4,34; por. 5,19; 6,38; 8,55; 12,49). Postawę posłuszeństwa Jezusa ukazuje on jako wypełnienie przykazania Ojca (J 10,18; 12,49; 15,10) oraz bezwzględne wyrzeczenie się swojej własnej woli (J 5,30; 6,38), autonomicznego działania (J 5,19; 8,28) i przepowiadania (J 12,49; 14,10)⁴⁵. Trwając w posłuszeństwie, Chrystus zrzeka się prawa do dysponowania samym sobą (*Verzicht auf Selbstverfügung*). Oddalając wszelką przeczność, może zdać się całkowicie na posyłającego i prowadzącego Go Ojca. To uwalnia Go od konieczności jakiegokolwiek kalkulacji i dyplomacji w postępowaniu, nadając Jego misji nadzwyczajny rozmach i dynamizm. Nie musi się On martwić z powodu napotykaných przeciwności, cierpień, porażek, a nawet śmierci, ponieważ Ojciec przeprowadza Go poprzez najgłębsze nawet otchłanie nocy. Dzięki aktowi całkowitego posłuszeństwa Syn osiąga doskonałą wolność. Gdy kieruje do swoich uczniów słowa zachęty: „Nie troszczcie się zbyt o swoje życie, o to, co macie jeść i pić; ani o swoje ciało, czym się macie przyodzierać” (Mt 6,25), wypowiada je, sam będąc wolnym od trosk tego świata (*Sorglosigkeit*). Żyje w wolności, jaką może cieszyć się wyłącznie ten, kto raz na zawsze, bez reszty, zdał się na troszczącego się o niego Ojca⁴⁶.

Nasz autor zwraca uwagę na przenikające posłuszeństwo Jezusa, Jego pokorę i uniżenie. Jego życie jest niepowtarzalnym „zstępowaniem” (J 3,13). Potwierdza to On sam w sposób szczególnie dramatyczny na Górze Oliwnej, gdzie w zmaganiu poddaje z uległością swoją ludzką wolę woli Ojca. Postawa ta ucieleśni się u kresu

---

des Sohnesgehorsams Christi); M. Pyc, *L'obbedienza di Cristo nelle opere di Hans Urs von Balthasar*, Roma 1987; M. Beaudin, *Obéissance et solidarité. Essai sur la christologie de Hans Urs von Balthasar*, Québec 1989; J. Servais, *Au fondement d'une théologie de l'obéissance ignatienne. Les Exercices spirituels selon H.U. von Balthasar*, „Nouvelle Revue théologique” 116/3 (1994), s. 353–373.

⁴⁵ WC, s. 63–64; MP, s. 197; H III/2/2, s. 226; H.U. von Balthasar, *Neue Klarstellungen*, Einsiedeln 1979, s. 129–132 (odtąd: NK); tenże, *Kennt uns Jesus? Kennen wir Ihn?*, Freiburg im Breisgau 1980, s. 27; tenże, *Leben aus dem Tod. Betrachtungen zum Ostermysterium*, Freiburg im Breisgau 1984, s. 24. Por. G. Marchesi, *Forma e contenuto dell'obbedienza di Gesù*, „La Civiltà Cattolica” 135 (1984), nr 3, s. 359; W. Kasper, *Einführung in den Glauben*, Mainz 1972, s. 54; J. Galot, *Vivere con Cristo*, Milano 1986, s. 181–200.

⁴⁶ WC, s. 66–67.

Jego ziemskiego życia w wymownym geście umycia nóg, jako czynności, którą normalnie wykonywali niewolnicy, a potem osiągnie swój szczyt w haniebnej śmierci na krzyżu⁴⁷. Wypełnienie dzieła Ojca oznacza doprowadzenie do końca całego przedsięwzięcia zgodnie z absolutną wolą Boga (J 13,1–11). Charakteryzuje się ono dynamiką skierowaną ku decydującej „godzinie”. Godzina ta oznacza uczyniony w klimacie wolnego posłuszeństwa dar z siebie na krzyżu, otwarcie serca i oddanie ducha (J 19,30.34). Śmierć Chrystusa jest momentem, w którym dopełnia On w posłuszeństwie dzieła Ojca (J 4,34; 17,4), a tym samym w najpełniejszym sensie Ojca uwielbia (J 13,31; 17,4n). W misji Syna nieomylnie potwierdza się wspaniałość miłości Ojca: „Właśnie dlatego przyszedłem na tę godzinę. Ojcze, wsław Twoje imię” (J 12,27–28)⁴⁸.

Posłuszeństwo Chrystusa jest, w opinii Balthasara, uprzywilejowanym miejscem objawienia chwały Boga. Moc tejsze chwały promieniuje z radykalnej niemocy Chrystusa posłusznego aż do śmierci. Właśnie tu wyłania się zupełnie szczególny obraz wspaniałości Bożej miłości, czyniąc ją normatywnym kryterium wszystkiego, co rości sobie prawo do bycia określonym jako chwała. Posłuszeństwo Chrystusa aż do śmierci na krzyżu, będące ostatecznym objawieniem się Boga w historii, staje się probierzem, w konfrontacji z którym zdemitologizowana zostaje jakakolwiek inna chwała. Jedynie obierając tę centralną perspektywę za punkt wyjścia, zyskać można przestrzeń dla zrozumienia, czym właściwie jest chrześcijaństwo jako epifania chwały Boga⁴⁹.

W godzinie krzyża (J 7,30; 8,20; 13,1) Jezus, jak to określa nasz autor, zostaje dosłownie zmiążdżony ciężarem posłuszeństwa. Nie będąc już w stanie niczego uczynić od siebie (J 5,19), jest zmuszony odwołać się do Ojca. Jak czytamy w Liście do Hebrajczyków, „Chrystus nie sam siebie okrył chwałą” i nie uwielbił samego siebie (Hbr 5,5). Skierowana do Ojca przez posłusznego Syna prośba o uwielbienie

---

⁴⁷ WC, s. 63–65; MP, s. 197; H III/2/2, s. 228–229; H I, s. 470. Ogołocenie i unizienie jako wyraz posłuszeństwa Ojcu aż do śmierci na krzyżu, stanowiące centralny motyw hymnu z Listu do Filipian, wykracza ponad wszelkie poprzedzające go mityczne schematy, wypełniając je nową czysto biblijną i chrystologiczną treścią. Por. J.C. Sagne, *Der christliche Gehorsam und die Annahme des Todes*, „Internationale Katholische Zeitschrift «Communio»” 16 (1980), s. 639; R. Blázquez, *Chi è Gesù di Nazaret?*, w: *Problemi e prospettive di teologia dogmatica*, red. K.H. Neufeld, Brescia 1983, s. 321–322, 328; B. van Jersel, *La via dell'obbedienza. La vita di Gesù nel Vangelo secondo Marco*, „Rivista Internazionale di Teologia «Concilium»” 16 (1980), nr 9, s. 67–71; J. Galot, *Gesù Liberatore. Cristologia II*, Firenze 1978; E. Puzik, *Der Kreuzesgehorsam Jesu. Zur geistlichen Besinnung*, „Theologisches Jahrbuch” 1979, s. 63–77.

⁴⁸ H III/2/2, s. 228–229.

⁴⁹ Tamże, s. 224–225.

jest logicznym następstwem uwielbienia Ojca przez okazaną Mu uległość. Chwała oddana Ojcu poprzez posłuszeństwo aż do śmierci stanowi jedno z odpowiedzią Ojca, wyrażającą się w otoczeniu Syna chwałą. Syn, który w posłuszeństwie kieruje ku Ojcu modlitwą prośby o uwielbienie, jest przekonany, że Ojciec Go zawsze wysłuchuje. Modlitwa ta zostaje niezawodnie wysłuchana właśnie ze względu na Jego posłuszeństwo, poprzez które w pełni jaśniej chwała Boga⁵⁰. Chrystus nie mówi nigdy o wydaniu samego siebie w tonie egzaltacji, lecz w słowach, które jednoznacznie wskazują na posłuszeństwo. I choć nie wzbrania się On nigdy przed wzięciem odpowiedzialności na swoje barki, sprowadza jednak całą inicjatywę i ostateczną odpowiedzialność do osoby Ojca, uwielbiając Go tym samym za Jego nadzwyczajny zamysł miłości i sposób jego realizacji. Podczas gdy w posłuszeństwie utożsamia się On z wypełnianą przez siebie misją, w Jego wyniszczeniu siebie i unizieniu najdobitniej objawia się miłość Boga, a także odwieczny majestat Jego chwały⁵¹.

Syn okazuje posłuszeństwo Ojcu z motywu wiecznej miłości, która temu posłuszeństwu daje podstawę. Jest On posłuszny na zasadzie zupełnej bezinteresowności i dobrowolności, a więc z motywu czystej miłości, dzięki czemu może się w Nim ujawnić bezinteresowna miłość Ojca wydającego Go za grzeszników. Jest to miłość do tego stopnia bezwarunkowa, że św. Paweł nie waha się jej nazwać „szaleństwem”⁵². Poślany jako świadek i zarazem owoc zrealizowanego w posłuszeństwie paschalnego dzieła, Duch Święty będzie tą właśnie bezwarunkową, bezinteresowną, szaleńczą, jaśniejącą chwałą miłością Ojca i Syna i wyłącznie o niej będzie On dawał świadectwo⁵³.

Podsumowanie

Chrystus, który przebył aż do końca drogę posłuszeństwa, zostaje wskrzeszony z martwych i wywyższony przez Ojca⁵⁴. To właśnie dzięki Jego posłuszeństwu Ojciec wyniósł Go z posłusznego Sługi na Pana, aby „wszelki

⁵⁰ Tamże, s. 226–227.

⁵¹ H.U. von Balthasar, *Glaubhaft ist nur Liebe*, Einsiedeln 1963, s. 57.

⁵² WC, s. 65–66.

⁵³ WC, s. 66. Na temat roli posłuszeństwa Jezusa w objawieniu tajemnicy Boga: R. Guardini, *La realtà umana del Signore*, Brescia 1970, s. 94–98.

⁵⁴ H.U. von Balthasar, *Spiritus Creator. Skizzen zur Theologie III*, Einsiedeln 1967, s. 111.

język wyznał, że Jezus Chrystus jest Panem – ku chwale Boga Ojca” (Flp 2,11)⁵⁵. Misja Zbawiciela, przeżywana w posłuszeństwie aż do śmierci na krzyżu, uwieńczona zostaje wywyższeniem Syna i Jego powrotem w zmartwychwstaniu do Ojca (*Rückweg zum Vater*)⁵⁶. Balthasar podkreśla, że nie Chrystus wywyższa sam siebie, lecz to Ojciec wywyższa posłusznego Syna⁵⁷. „Podobnie i Chrystus nie sam siebie okrył sławą przez to, iż stał się arcykapłanem, ale uczynił to Ten, który powiedział do Niego: «Ty jesteś moim Synem, Jam Cię dziś zrodził»” (Hbr 5,5). On nie uwielbia samego siebie i nie szuka własnej chwały (J 5,41; 7,18; 8,50), jest bowiem Ojciec, który dokonuje uwielbienia Syna⁵⁸.

Tak więc, pisze Balthasar, mamy, z jednej strony, uwielbienie Boga poprzez dzieło posłuszeństwa Jezusa i, równocześnie, z drugiej strony, uwielbienie Jezusa w tym dziele posłuszeństwa (J 13,31–32)⁵⁹. Te dwa momenty okazują się niemożliwe do odseparowania. Czyste posłuszeństwo Jezusa, objawione w uwielbieniu Ojca, jest nieodłącznie związane z uwielbieniem Syna ze strony Ojca i z góry je postuluje: „Jeżeli Bóg został w Nim otoczony chwałą, to i Bóg Go otoczy chwałą w sobie samym, i to zaraz Go chwałą otoczy” (J 13,32)⁶⁰. W Nim otwiera się i dla nas droga ku zwycięstwu nad śmiercią, ku zmartwychwstaniu.

Bibliografia

Balthasar H.U. von, *Christlicher Stand*, Einsiedeln 1977.

Balthasar H.U. von, *Credo. Meditationen zum Apostolischen Glaubensbekenntnis*, Freiburg im Breisgau 1989.

⁵⁵ NK, s. 70. Por. J. Gnilka, *La Lettera ai Filippesi*, Brescia 1972, s. 251–252.

⁵⁶ CHS, s. 333; PI, s. 102–103; HI, s. 317; DK, s. 76. Por. J.C. Sagne, *L'obbedienza cristiana e l'accettazione della morte*, „Rivista Internazionale di Teologia «Concilium»” 16 (1980), nr 9, s. 90; W. Künneth, *Theologie der Auferstehung*, München 1968, s. 125 i n.; R. Blázquez, *Chi è Gesù di Nazaret?*, w: *Problemi e prospettive di teologia dogmatica*, red. K.H. Neufeld, Brescia 1983, s. 303–336. J. Galot pisze: „La sua obbedienza ha per messo all'azione divina di impadronirsi totalmente del suo essere umano per divinizzarlo ed elevarlo a uno stato glorioso”: *Vivere con Cristo*, s. 183.

⁵⁷ Por. G. Dellling, *Die Bedeutung der Auferstehung Jesu für den Glauben an Jesus Christus. Ein exegetischer Beitrag*, w: *Die Bedeutung der Auferstehungsbotschaft für den Glauben an Jesus Christus*, red. W. Marxsen, Gütersloh 1967, s. 86–88.

⁵⁸ MP, s. 267; HI, s. 501.

⁵⁹ PI, s. 435: „Verherrlichung Gottes durch das Gehorsamswerk Jesu – Verherrlichung Jesu in diesem Gehorsamswerk”.

⁶⁰ TD II/1, s. 76.

- Balthasar H.U. von, *Der dreifache Kranz. Das Heil der Welt im Mariengebet*, Einsiedeln 1977.
- Balthasar H.U. von, *Die Armut Christi*, „Internationale Katholische Zeitschrift «Communio»” 15 (1986), nr 5, s. 385–387.
- Balthasar H.U. von, *Glaubhaft ist nur Liebe*, Einsiedeln 1963.
- Balthasar H.U. von, *Herrlichkeit. Eine theologische Ästhetik*, Band III/2: *Theologie*, Teil I: *Alter Bund*, Einsiedeln 1967.
- Balthasar H.U. von, *Herrlichkeit. Eine theologische Ästhetik*, Band I: *Schau der Gestalt*, Einsiedeln 1961.
- Balthasar H.U. von, *Herrlichkeit. Eine theologische Ästhetik*. Band III/2: *Theologie*. Teil II: *Neuer Bund*, Einsiedeln 1969.
- Balthasar H.U. von, *Kennt uns Jesus? Kennen wir Ihn?*, Freiburg im Breisgau 1980.
- Balthasar H.U. von, *Klarstellungen*, Einsiedeln 1978.
- Balthasar H.U. von, *Leben aus dem Tod. Betrachtungen zum Ostermysterium*, Freiburg im Breisgau 1984.
- Balthasar H.U. von, *Mysterium Paschale*, w: *Mysterium Salutis. Grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik*, Band III/2: *Das Christusergebnis*, red. J. Feiner, M. Löhrer, Einsiedeln–Zürich–Köln 1969.
- Balthasar H.U. von, *Neue Klarstellungen*, Einsiedeln 1979.
- Balthasar H.U. von, *Pneuma und Institution. Skizzen zur Theologie IV*, Einsiedeln 1974.
- Balthasar H.U. von, *Spiritus Creator. Skizzen zur Theologie III*, Einsiedeln 1967.
- Balthasar H.U. von, *Sponsa Verbi. Skizzen zur Theologie. II*, Einsiedeln 1971.
- Balthasar H.U. von, *Theodramatik*, Band II: *Die Personen des Spiels*, Teil 1: *Der Mensch in Gott*, Einsiedeln 1976.
- Balthasar H.U. von, *Theodramatik*, Band III: *Die Handlung*, Einsiedeln 1980.
- Balthasar H.U. von, *Theodramatik*. Band IV: *Das Endspiel*, Einsiedeln 1983.
- Balthasar H.U. von, *Theologie der Geschichte. Ein Grundriss. Neue Fassung*, Einsiedeln 1959.
- Balthasar H.U. von, *Warum ich noch ein Christ bin?*, w: H. Urs von Balthasar, J. Ratzinger, *Zwei Plädoyers*, München 1971, s. 11–52.
- Balthasar H.U. von, *Wer ist ein Christ?*, Einsiedeln 1983.
- Barth K., *Die Kirchliche Dogmatik*, Band II/2: *Die Lehre von Gott*, Zürich 1943.
- Barth K., *Die Kirchliche Dogmatik*, Band IV/1: *Die Lehre von der Versöhnung*, Zürich 1953.
- Barth K., *Die kirchliche Dogmatik*. Band IV/2: *Die Lehre von der Versöhnung*, Zürich 1955.

- Battaglia V., *L'autoumiliazione e l'obbedienza del Figlio di Dio incarnato*, „Antonianum” 67 (1992) nr 2/3, s. 198–239.
- Beaudin M., *Obéissance et solidarité. Essai sur la christologie de Hans Urs von Balthasar*, Québec 1989.
- Blázquez R., *Chi è Gesù di Nazaret?*, w: *Problemi e prospettive di teologia dogmatica*, red. K.H. Neufeld, Brescia 1983, s. 299–337.
- Cantalamessa R., *Obbedienza*, Milano 1986.
- Delling G., *Die Bedeutung der Auferstehung Jesu für den Glauben an Jesus Christus. Ein exegetischer Beitrag*, w: *Die Bedeutung der Auferstehungsbotschaft für den Glauben an Jesus Christus*, red. W. Marxsen, Gütersloh 1967, s. 65–90.
- Deneken M., *Pour une christologie de la pro-existence*, „Revue des Sciences Religieuses” 62 (1988), nr 4, s. 265–290.
- Duquoc Ch., *Das Gebet Jesu*, „Internationale Katholische Zeitschrift «Communio»” 18 (1982), nr 11, s. 620–625.
- Ebeling G., *Das Wesen des christlichen Glaubens*, Tübingen 1959.
- Eichrodt W., *Teologia dell'Antico Testamento. I*, Brescia 1979.
- Fuchs E., *Zur Frage nach dem historischen Jesus*, Tübingen 1960.
- Galot J., *Chi tu sei, o Cristo*, Firenze 1980.
- Galot J., *Gesù ha avuto la fede?*, „La Civiltà Cattolica” 133 (1982), nr 3, s. 460–472.
- Galot J., *Gesù Liberatore. Cristologia II*, Firenze 1978; E. Puzik, *Der Kreuzesgehorsam Jesu. Zur geistlichen Besinnung*, „Theologisches Jahrbuch” 1979, s. 63–77.
- Galot J., *Vivere con Cristo*, Milano 1986.
- Gnilka J., *La Lettera ai Filippesi*, Brescia 1972.
- Gogarten F., *Verhängnis und Hoffnung der Neuzeit*, Stuttgart 1953.
- Grässer E., *Der Glaube im Hebräerbrief*, Marburg 1963.
- Grillmeier A., *Geschichtlicher Überblick über die Mysterien Jesu im Allgemeinen*, w: *Mysterium Salutis. Grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik*, Band III/2: *Das Christusergehnis*, red. J. Feiner, M. Löhrer, Einsiedeln–Zürich–Köln 1969, s. 3–22.
- Guardini R., *La realtà umana del Signore*, Brescia 1970.
- Guillet J., *Jésus-Christ hier et aujourd'hui*, Paris 1963.
- Guillet J., *La foi de Jésus-Christ*, Paris 1980.
- Guillet J., *Le Fils de l'Homme. Titre eschatologique ou mission prophétique?*, „Recherches de Science Religieuse” 88 (2000), nr 4, s. 615–638.
- Hünemann P., *Gottes Sohn in der Zeit*, w: H. Fries, L. Scheffczyk, *Grundfragen der Christologie heute*, Freiburg im Breisgau 1975.

- Jersel B. van, *La via dell'obbedienza. La vita di Gesù nel Vangelo secondo Marco*, „Rivista Internazionale di Teologia «Concilium»” 16 (1980), nr 9, s. 67–71.
- Kasper W., *Einführung in den Glauben*, Mainz 1972.
- Künneht W., *Theologie der Auferstehung*, München 1968.
- Lubac H. de, *Augustinisme et théologie moderne*, Paris 1965.
- Malmberg F., *Über den Gottmenschen*, Freiburg im Breisgau 1960.
- Marchesi G., *Forma e contenuto dell'obbedienza di Gesù*, „La Civiltà Cattolica” 135 (1984), nr 3, s. 359–374.
- Marchesi G., *Il mistero dell'incarnazione del Verbo: mito o realtà storica e salvifica*, „La Civiltà Cattolica” 141 (1990), nr 4, s. 434–447.
- Marchesi G., *L'obbedienza di Gesù al Padre, compimento dell'Alleanza*, „La Civiltà Cattolica” 134 (1983), nr 4, s. 558–572.
- Marchesi G., *La coscienza del Cristo Figlio di Dio. Il Padre «dimora» stabile del Gesù storico*, „La Civiltà Cattolica” 132 (1981), nr 2, s. 431–448.
- Martelet G., *L'au-delà retrouvé. Christologie des fins dernières*, Paris 1974.
- Muñoz León D., *El universo creado y la encarnación redentora de Cristo*, „Scripta Theologica” 25 (1993), nr 3, s. 807–856.
- Nossol A., *Teologia na usługach wiary*, Opole 1978.
- Palacio C., *Studio comparativo di alcune cristologie attuali in relazione all'obbedienza di Gesù*, „Rivista Internazionale di Teologia «Concilium»” 16 (1980), nr 9, s. 131–148.
- Penna R., *Gesù di Nazaret e la sua esperienza di Dio: novità nel giudaismo*, „Lateranum” 65 (1999), nr 3, s. 481–505.
- Popkes W., *Christus traditus. Eine Untersuchung zum Begriff der Dahingabe im Neuen Testament*, Zürich 1967.
- Pyc M., *Chrystus Piękno, Dobro. Prawda. Studium chrystologii Hansa Ursa von Balthasara w jej trylogicznym ukladzie*, Poznań 2002.
- Pyc M., *L'obbedienza di Cristo nelle opere di Hans Urs von Balthasar*, Roma 1987.
- Ratzinger J., *Jesus Christus heute*, „Internationale Katholische Zeitschrift «Communio»” 19 (1990), nr 1, s. 56–71.
- Rondet H., *L'obéissance, problème de vie, mystère de foi*, Paris 1966.
- Sagne J.C., *Der christliche Gehorsam und die Annahme des Todes*, „Internationale Katholische Zeitschrift «Communio»” 16 (1980), s. 639.
- Sagne J.C., *L'obbedienza cristiana e l'accettazione della morte*, „Rivista Internazionale di Teologia «Concilium»” 16 (1980), nr 9, s. 90.
- Schäfer R., *Jesus und der Gottesglaube*, Tübingen 1970.
- Schelkle K.H., *Die Passion Jesu*, Heidelberg 1949.

- Schilson A., Kasper W., *Christologie im Präsens. Kritische Sichtung neuer Entwürfe*, Freiburg im Breisgau 1974.
- Schürmann H., *Der proexistente Christus – die Mitte des Glaubens von morgen*, „Diakonia” 3 (1972), s. 147–190.
- Schürmann H., *Gottes Reich, Jesu Geschick. Jesu ureigener Tod im Licht seiner Basileia-Verkündigung*, Freiburg im Breisgau 1983.
- Schürmann H., *Jesu ureigener Tod*, Freiburg im Breisgau 1975.
- Schweizer E., *Ego eimi. Die religionsgeschichtliche Herkunft und theologische Bedeutung der johanneischen Bildreden, zugleich ein Beitrag zur Quellenfrage des 4. Evangeliums*, Göttingen 1965.
- Servais J., *Au fondement d’une théologie de l’obéissance ignatienne. Les Exercices spirituels selon H.U. von Balthasar*, „Nouvelle Revue théologique” 116/3 (1994), s. 353–373.
- Speyr A. von, *Das Buch vom Gehorsam*, Einsiedeln 1966.
- Trilling W., *Fragen zur Geschichtlichkeit Jesu*, Düsseldorf 1967.

POŚLUSZEŃSTWO CHRYSYDUSA W PISMACH HANSA URSA VON BALTHASARA

Streszczenie

Jedną z zasług współczesnej teologii jest dowartościowanie w chrystologii znaczenia historii ziemskiego Jezusa. Znaczący wpływ ma w tej dziedzinie chrystologia posłuszeństwa wielkiego teologa XX wieku Hansa Ursa von Balthasara. Autor ten próbuje opisać posłuszeństwo Chrystusa za pomocą nierozdzielnie ze sobą związanych terminów: roszczenie – ubóstwo – wyłączenie – krzyż posłuszeństwa. Ujawniający się w roszczeniu Jezusa boski autorytet, a tym samym przynależna Mu jako Synowi Bożemu pełnia władzy (p. 1), wyraża się poprzez niemoc Jego ubóstwa (p. 2) aż po opuszczenie, a więc wyłączenie, równoznaczne z powierzeniem całej egzystencji z bezgraniczną uległością do dyspozycji Ojcu, by On sam nadał jej ostateczną formę (p. 3), wyrażające się ostatecznie w posłuszeństwie aż do śmierci na krzyżu (p. 4). Chrystus, który przeżył aż do końca drogę posłuszeństwa, zostaje wskrzeszony z martwych i wywyższony przez Ojca.

Słowa kluczowe: posłuszeństwo, roszczenie, ubóstwo, wyłączenie, krzyż, zmartwychwstanie

**THE OBEDIENCE OF CHRIST IN THE WRITINGS
OF HANS URS VON BALTHASAR**

Summary

An undeniable merit of contemporary theology is the Christological appreciation of the significance of Jesus' earthly history. Of particular importance appears the Christology of obedience in the thought of Hans Urs von Balthasar, one of the greatest theologians of the 20th century. H.U. von Balthasar attempts to portray Christ's obedience by means of inextricably interconnected terms: *claim – poverty – expropriation – obedience of the cross*. The divine authority is manifest in Jesus' *claim*. This, coupled with the Son of God's fullness of power (p. 1) is revealed in the powerlessness of Jesus' *poverty* (p. 2) including the abandonment (i.e. *expropriation*), synonymous with His whole existence as the one unconditionally entrusted to the Father. It is the Father who imparts to the aforementioned existence its ultimate form (p. 3), which is demonstrated by Christ's *obedience* unto death on the cross (p. 4). Christ, who followed the path of obedience till the very end, is resurrected from the dead and elevated by the Father.

Keywords: obedience, claim, poverty, expropriation, cross, resurrection

Translated by Marek Pyc